

شکوفه های زندگی

(برگرفته از کتاب حکمت نامه کودکان)

محمدی ری شهری

سرشناسه : محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور: شکوفه‌های زندگی: (برگرفته از کتاب حکمت نامه کودک)
مشخصات نشر : قم : موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر،
۱۳۹۴ .

مشخصات ظاهری : ۹۲ ص.

ISBN: 978 - 964 - 493 - 818 - 4

وضعیت فهرست نویسی : فیهای مختصر

یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nlai.ir>

قابل دسترسی است

شماره کتاب‌شناسی ملی : ۳۷۸۱۰۶۱

شکوفه‌های زندگی (برگرفته از کتاب حکمت‌نامه کودک)

محمد محمدی ری‌شهری

همکار: عباس پسندیده

مترجم: عباس پسندیده

گزینش: مرتضی خوش‌نصیب

تحقیق: پژوهشکده علوم و معارف حدیث

صفحه آرا: سیدعلی موسوی‌کیا

خوش‌نویس: حسن فرزندگان

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۴

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۳۷۷۴۰۵۲۳ -

۰۲۵ / فاکس: ۳۷۷۴۰۵۷۱ - ۰۲۵ / ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹)

تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب

شرقی ۷) تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com | ISBN: 978 - 964 - 493 - 818 - 4

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

پیشگفتار

فرزند شایسته، خواسته طبیعی و فطری همه انسان‌هاست. تمامی پدران و مادران، آرزومند داشتن فرزندی سالم و صالح اند؛ فرزندی که روشنی‌بخش دیده و شادی‌بخش جان آنها باشند. اما همت پرورش‌یافتگان مکتب قرآن، از این خواست طبیعی، فراتر است. آنها نه تنها خواهان فرزندی برومندند، بلکه می‌خواهند این فرزندان در کنار خانواده، پیشوا و سرمشقی انسان‌های شایسته شوند. آنان، در مقام نیایش به خدای مهربان چنین می‌گویند:

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.

پروردگارا! به ما از همسران و فرزندانمان، آن‌ده که مایه روشنی‌چشمان ما باشد، و ما را پیشوای پرهیزگاران گردان.

به راستی چگونه می‌توان به این آرزوی بلند، دست یافت و زمینه‌اجابت این دعا را در مورد فرزندان فراهم ساخت؟

تربیت نسلی شایسته

خانواده، بستر پیدایش و نشو و نمای فرزند است و تأثیری

بی‌نظیر در شکل‌دهی شخصیت آنان دارد؛ لیکن این تأثیرگذاری، در صورتی سازنده و مثبت خواهد بود که افزون بر برخی زمینه‌ها و عوامل دیگر، خانواده نسبت به موضوع فرزندآوری، ارزش فرزند و نیز ضرورت تربیت او از آگاهی‌های لازم برخوردار، و برای فراهم آوردن شرایط مناسب به منظور پرورش نسلی کارآمد، دغدغه جدی داشته باشد. این دغدغه و حساسیت نه از بدو تولد فرزند، بلکه باید در مراحل پیشین آن مانند: انتخاب همسر مناسب، توجه به زمینه‌های ژنتیک و چگونگی انعقاد نطفه بروز کند و پس از تولد فرزند، در قالب رعایت حقوقی که وی بر والدین خود دارد، به کامل‌ترین شکلی جلوه‌گر شود؛ موضوعاتی که هر یک از آنها به صورت گسترده در آیات و روایات اسلامی مورد گفتگو قرار گرفته و در منابع اسلامی رهنمودهای ارزنده‌ای درباره آنها وجود دارد.

فرزندآوری و ازدیاد نسل

تولید مثل وظیفه‌ای است که نظام آفرینش برای بقای نسل بشر بر عهده او نهاده است. افزون بر آن، فرزندخواهی یک تمایل فطری است. در این میان، اسلام و پیشوایان دینی بر انجام آن وظیفه تأکید و بر این تمایل، صحنه نهاده و مسلمانان را به فرزندآوری تشویق کرده‌اند. پر واضح است که ترغیب دین به ازدیاد نسل را باید در کنار دیگر آموزه‌های آن دید. آموزه‌هایی مانند تأمین نیازمندی‌های مالی خانواده، ضرورت

آموزش و تربیت فرزندان و فراهم آوردن کانونی پر از مهر و محبت و آسایش، اینها هم مسئولیت‌هایی سنگین و گاه طاقت فرساست، اما دشواری آنها، به هیچ روی نباید ما را به سوی کاهش بی‌رویه جمعیت بکشاند. باید بدانیم که کنترل نسنجیده‌باروری، جامعه را پیر و ناتوان کرده و کشور را آسیب‌پذیر می‌کند، توان و اقتدار ملی را با خطر مواجه کرده و دشمنان را به طمع می‌اندازد.

به دنبال اعمال چند دهه سیاست‌های کنترل جمعیت، پیش از پیروزی انقلاب و پس از آن در ایران، در سالیان اخیر رهبر معظم انقلاب حضرت آیه الله خامنه‌ای مکرراً مردم و مسئولان را نسبت به عواقب زیان‌بار این سیاست‌ها واقف ساخته و فرموده‌اند: «مسئله‌نمای جوان برای کشور یک مسئله اساسی، مهم و تعیین‌کننده است و کشورهای که در دنیا دچار پیری جمعیت شده‌اند به دشواری، راه‌علاجی برای مشکلات ناشی از آن یافته‌اند که لازم است برای حل این مشکل در کشور، کار علمی، عمیق و اساسی صورت پذیرد».

شایسته است خانواده‌های مسلمان و بویژه جوانان امروز، با توکل به عنایات الهی و وعده فضل بی‌مانند خدای سبحان، هماهنگ با منویات رهبری و نیازهای فردای ایران اسلامی، به تأمین جمعیت مناسب کشور توجه لازم را مبذول دارند.

شکوفه‌های زندگی

به منظور دسترسی بیشتر علاقه‌مندان به آموزه‌های نورانی اسلام در حوزه تربیت کودک، در سال ۱۳۸۴ کتابی با عنوان حکمت‌نامهٔ کودک که در برگزیدهٔ مجموعه‌ای از آیات و احادیث، در قالبی نظام‌مند بود - به خوانندگان گرامی تقدیم شد. این کتاب که با همکاری پژوهشگران «پژوهشکدهٔ علوم و معارف حدیث» تألیف شد، توانست در گسترهٔ وسیعی، نظر معارف‌جویان و خانواده‌های محترم را به خود جلب کند. اخیراً پیشنهاد شد گزیدهٔ آن نیز به صورت کتاب همراه در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد. این اقدام از سوی فاضل ارجمند، جناب آقای مرتضی خوش‌نصیب صورت پذیرفت و کتاب حاضر با نام شکوفه‌های زندگی، آمادهٔ انتشار گردید. از زحمات ایشان سپاس‌گزاری می‌کنم و نیز از تمامی همکاری‌هایی که در شکل‌گیری و سامان‌بخشی این اثر، مرا یاری داده‌اند، بویژه فاضل ارجمند جناب آقای عباس پسندیده که افزون بر همکاری در تألیف، ترجمهٔ فارسی متون قرآنی و حدیثی را عهده‌دار بوده‌اند. از خداوند متعال برای تمامی دست‌اندرکاران، پاداشی درخور فضلش مسئلت دارم.

محمد محمدی ری‌شهری

۱۳۹۳/۱۱/۵

درآمد

خانواده، رکن اساسی پرورش فرزندان شایسته است. شخصیت فرزندان از دوره کودکی، بلکه پیش از آن، در خانواده، بنیان نهاده می‌شود و پدران و مادران، معماران این بنایند. از این رو جا دارد والدین، با توجه ویژه به آموزه‌های وحیانی اسلام، در پایه‌گذاری صحیح بنای شخصیت فرزندانشان بکوشند. در غیر این صورت، ممکن است آن شود که گفته‌اند:

خشت اول چون نهد معمار کج

تا ثریا می‌رود دیوار کج

در باره این کتاب

شکوفه‌های زندگی، گزیده‌ای از رهنمودهای اسلامی در حوزه تربیت کودک را در سه بخش تقدیم خوانندگان گرامی می‌کند:

بخش یکم: بنیاد تربیت کودک

این بخش در فصل نخست از فصل‌های چهارگانه خود، ضمن بیان ارزش فرزندخواهی، تأکید دارد که نه جنسیت فرزند، بلکه سلامت جسمی و شایستگی روحی و شخصیتی او باید در

کانون توجه پدر و مادر و اطرافیان قرار گیرد و در ادامه، نسبت به خطر فرزندان ناشایست به شدت هشدار می‌دهد.

در فصل دوم، با اشاره به نقش وراثت و تأثیرات ژنتیک، این نکته، مورد یادآوری قرار گرفته که فرزند، نه تنها میراثدار خصوصیات ظاهری و جسمی پدر و مادر است، بلکه ویژگی‌های روحی و باطنی آنان نیز به وی منتقل می‌گردد.

در فصل سوم، به تأثیر خوراک والدین در نطفه و جسم و جان فرزند پرداخته شده است. مقصود از تأثیر خوراک، هم از جهت حلال و حرام بودن آن است و هم از نظر نوع و کیفیت غذا.

فصل چهارم نیز نیم‌نگاهی دارد به ضرورت پاک‌زادگی و پرهیز از انعقاد نطفه ناپاک و پیامدهای منفی آن.

بخش دوم: حقوق فرزندان

فصل‌های پنجگانه این بخش، به وظایفی که پدر و مادر در مقابل کودک نورسیده خود دارند می‌پردازند. فصل نخست با برشمردن شماری از آداب و آیین‌های مستحب که شایسته است در روزهای آغازین تولد نوزاد، مورد توجه قرار گیرد، آغاز می‌شود. فصل دوم، به موضوع «شیرخوارگان» نظری می‌افکند و بر اهمیت تغذیه با شیر مادر و نیز اثرپذیری کودک از روح و روان کسی که به او شیر می‌دهد، انگشت می‌نهد. فصل سوم مقطع سنتی آموزش و تربیت نونهالان را نشانه

گرفته است و به بیان مهم‌ترین چیزهایی می‌پردازد که باید آنها را به کودکان آموخت؛ از آموزش نکته‌های عقیدتی و ایجاد باورهای صحیح و مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و دین‌باوری و معنویت گرفته تا سوادآموزی و دانش‌افزایی در حوزه‌هایی که در زندگی و معیشت مردم نقش‌آفرین‌اند.

از آن جا که تربیت و آموزش سازنده، خود در گرو رعایت اخلاق و رفتاری متناسب با امر تربیت است، «اخلاق و رفتار تربیتی»، موضوع فصل چهارم را تشکیل داده است، بدین امید که با فراگیری این آموزه‌ها، عمر آدمی با نشو و نمای فرزندان شایسته به بار بنشیند. در فصل پنجم - هر چند به اختصار - به یکی از مهم‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده زندگی کودک یعنی «بازی کردن» اشاره شده و با ذکر نمونه‌ای از رفتار پیامبر مهربانی ﷺ، بر لزوم بازی کودکان با خردسالان، تأکید شده است. سرانجام در فصل پایانی این بخش، پدران و مادران به دعا کردن برای فرزندان خود تشویق شده‌اند؛ زیرا هزار گره ناگشودنی است که دعا آنها را می‌گشاید.

بخش سوم: آشنا کردن کودکان با وظایف

هر چند آموزش، تربیت و مسئولیت دادن رسمی به فرزندان در گرو رسیدن آنان به سنی است که توان و کشش مناسب در آنها پدید آمده باشد، با این حال، نباید آشنا ساختن کودکان با وظایفشان را تا آن زمان به طور کلی از خاطر برد.

آموزش‌های سبک در قالب داستان‌ها و یا بازی‌های هدفمند می‌تواند کودک را با وظایف فردی خود همچون رعایت اصول بهداشتی، و نیز وظایف خانوادگی و اجتماعی‌اش نظیر احترام و شأنی که باید برای پدر و مادر، آموزگار، دوست و میهمانان قائل شود، آشنا سازد. فصل‌های سه‌گانه بخش پایانی، به این مباحث اشاره دارند.

فهرست تفصیلی

۵	پیش‌گفتار
۵	تربیت نسلی شایسته
۶	فرزندآوری و ازدیاد نسل
۸	شکوفه‌های زندگی
۹	درآمد
۹	در باره این کتاب
۹	بخش یکم: بنیاد تربیت کودک
۱۰	بخش دوم: حقوق فرزندان
۱۱	بخش سوم: آشنا کردن کودکان با وظایف

بخش یکم: بنیاد تربیت کودک

۱۵	فصل یکم: خانواده
۱۵	۱ / ۱ تشکیل خانواده
۱۵	۲ / ۱ فرزندخواهی
۱۷	۳ / ۱ ارزش فرزند شایسته
۱۷	۴ / ۱ پیوستن فرزندان اهل ایمان به آنان در بهشت
۱۷	۵ / ۱ فراوانی فرزند
۱۸	۶ / ۱ فضیلت دختران
۱۸	۷ / ۱ پاداش تربیت دختران

۱۹	توجه به دختران	۸ / ۱
۱۹	نکوهش ناخوش داشتن دختران	۹ / ۱
۲۰	نکوهش فرزند ناشایست	۱۰ / ۱
۲۱	درخواست خانواده شایسته از خدا	۱۱ / ۱
۲۲	فصل دوم: وراثت	
۲۲	تأثیرگذاری رگ و ریشه	۱ / ۲
۲۲	نقش وراثت بر جسم نوزاد	۲ / ۲
۲۴	نقش وراثت در اخلاق نوزاد	۳ / ۲
۲۵	نقش ازدواج با خویشاوندان	۴ / ۲
۲۶	فصل سوم: خوراک پدر و مادر	
۲۶	تأثیر خوراک حرام در فرزند	۱ / ۳
۲۷	تأثیر غذای پدر در نطفه فرزند	۲ / ۳
۲۷	تأثیر غذای زن باردار در جنین	۳ / ۳
۲۹	فصل چهارم: چگونگی بسته شدن نطفه	
۲۹	پیامدهای حلال‌زادگی	۱ / ۴
۳۰	پیامدهای ناپاکی ولادت	۲ / ۴
۳۰	زیان آمیزش با حائض	۳ / ۴
۳۲	دعا کردن در آستانه آمیزش	۴ / ۴

بخش دوم: حقوق فرزندان

۳۵	فصل یکم: حقوق نوزاد	
۳۵	غسل دادن نوزاد	۱ / ۱
۳۵	اذان و اقامه گفتن در گوش نوزاد	۲ / ۱

۸۹	فهرست تفصیلی
۳۶	۳ / ۱ نام‌گذاری
۳۷	۴ / ۱ تراشیدن سر
۳۷	۵ / ۱ عقیقه کردن
۳۸	۶ / ۱ ختنه کردن
۴۰	فصل دوم: حقوق شیرخوار
۴۰	۱ / ۲ شیرخوردن از مادر، در صورت امکان
۴۰	الف - ارزش شیر دادن به کودک
۴۱	ب - برکت شیر مادر
۴۱	ج - مدت زمان شیر دادن
۴۲	۲ / ۲ انتخاب دایه شایسته
۴۳	۳ / ۲ پرهیز از انتخاب دایه ناشایست
۴۳	۴ / ۲ احترام به درک شیرخوار
۴۵	فصل سوم: آموزش و پرورش
۴۵	۱ / ۳ زمان تربیت و تأدیب کودک
۴۶	۲ / ۳ ارزش دانش آموختن در کودکی
۴۷	۳ / ۳ ارزش تربیت
۴۸	۴ / ۳ مسئولیت تعلیم و تربیت
۴۹	۵ / ۳ ضروری‌ترین چیزهایی که باید آموخت
۴۹	الف - باورهای اسلامی بویژه توحید
۵۰	ب - دوستی پیامبر و خاندانش
۵۰	ج - واجبات، بویژه نماز و روزه
۵۱	د - قرآن
۵۲	ه - خواندن و نوشتن

- ۵۲ و - معارف دینی
- ۵۳ ز - دانش‌های سودمند و مورد نیاز
- ۵۴ ۶ / ۳ تربیت جنسی
- ۵۴ الف - جداسازی بستر
- ۵۴ ب - پرهیز از نگاه به شرمگاه
- ۵۵ ج - مرز سنتی بوسیدن دختر و پسر
- ۵۵ د - اجازه خواستن برای ورود به خلوت پدر و مادر
- ۵۷ ه - خطر نگاه کودکان به آمیزش پدر و مادر
- ۵۸ فصل چهارم: اخلاق و رفتار تربیتی
- ۵۸ ۱ / ۴ محبت و احترام
- ۵۹ ۲ / ۴ ابراز محبت
- ۶۱ ۳ / ۴ قلمرو محبت به فرزندان
- ۶۳ ۴ / ۴ شاد کردن کودکان
- ۶۳ ۵ / ۴ وفا به وعده
- ۶۴ ۶ / ۴ عدالت میان فرزندان
- ۶۵ ۷ / ۴ تربیت عملی
- ۶۵ ۸ / ۴ سلام کردن به کودکان
- ۶۵ ۹ / ۴ پرهیز از شیوه‌های نامناسب تربیتی
- ۶۵ الف - زیاده‌روی در سرزنش
- ۶۶ ب - تربیت کردن هنگام خشم
- ۶۶ ج - خشونت
- ۶۷ فصل پنجم: بازی
- ۶۷ ۱ / ۵ ستایش بازی‌گوشی کودک

۹۱	فهرست تفصیلی
۶۸	۲ / ۵ اجازه بازی دادن به کودک
۷۰	۳ / ۵ کودکی کردن با کودک و بازی با او
۷۰	۴ / ۵ تفریحگاه کودکان
۷۱	نقش بازی در رشد کودک
۷۲	ارزش بازی از نظر روان‌شناسی
۷۲	۱. ارزش جسمانی
۷۲	۲. ارزش درمانی
۷۳	۳. ارزش تربیتی
۷۳	۴. ارزش اجتماعی
۷۳	۵. ارزش آموزشی
۷۳	۶. ارزش اخلاقی (معنوی)
۷۴	فصل ششم: دعا
۷۴	۱ / ۶ تشویق به دعا برای فرزندان
۷۵	۲ / ۶ نهی از نفرین کردن فرزندان

بخش سوم: آشنا کردن کودکان با وظایف

۷۹	فصل یکم: وظایف فردی
۷۹	۱ / ۱ پاکیزگی
۷۹	۲ / ۱ مسواک زدن
۸۰	۳ / ۱ کوتاه کردن ناخن‌ها
۸۱	فصل دوم: وظایف خانوادگی
۸۱	۱ / ۲ اهمیت حقوق پدر و مادر
۸۲	۲ / ۲ حقوق پدر و مادر

- الف - نیکی کردن ۸۲
- ب - به احترام برخاستن ۸۲
- ج - فروتنی در برابر خشم پدر ۸۳
- د - پرهیز از نافرمانی ۸۳
- ۳ / ۲ آثار مثبت نیکی به پدر و مادر ۸۳
- فصل سوم: وظایف اجتماعی ۸۵
- ۱ / ۳ فرمان‌برداری از آموزگار ۸۵
- ۲ / ۳ احترام به میهمان ۸۵